

Svobodná hra: Nechme si děti hrát po svém

Občas si možná myslíme, že bez naší pomoci a našich rad si děti nevyhrají dostatečně kvalitně. Opak je ale pravdou. Dětskou hrou se dopodrobna zabývají autoři knihy Svobodná hra. Jaký typ hry máme například tendenci dětem zakazovat, ačkoliv má pro ně velký význam?

MGR. MIROSLAVA STRAKATÁ

Mezi skvělé pomocníky v naší MŠ patří bezesporu kniha Svobodná hra, jejímiž autory jsou manželé Justina a Petr Danišovi. Podtitul knihy Jak nechat vyrůst radostné, odolné a samostatné děti dává tušit sílu svobodného hraní bez větší angažovanosti dospělých ve prospěch pozitivního všestranného rozvoje dětí. Ne všechny děti mají v současné době příležitost, prostor a čas si svobod-

ně hrát. Ukázalo se, že v důsledku toho už mnohé **děti nejsou spontánní svobodné hry ani schopné**, i když příležitost dostanou. Jsou přesyceny digitalizací, televizními pořady a programováním času dospělými. Rodiče si často neuvědomují důležitost svobodné hry v životě dětí a ve školách pro ni také není příliš prostoru. Nepopíratelný význam svobodné hry dětí, která si zaslouží velkou podporu, obhajují autoři ve své knize Svobodná hra.



PETR DANIŠ

Vystudoval filozofii, ale dnes se zabývá vzděláváním a environmentální výchovou. Zaujímá ho, proč si děti hrají, jak se učí a proč potřebují kontakt s přírodou. Pro Ministerstvo životního prostředí napsal knihy Děti venku v přírodě, ohrožený druh? a Tajemství školy za školou. Působí jako ředitel vzdělávacího centra TEREZA a předseda Sítě středisek ekologické výchovy Pavučina.

Příběhy a souvislosti – co potřebujeme vědět o hře

První část s názvem **Příběhy a souvislosti – co potřebujeme vědět o hře** seznamuje čtenáře s teorií hry.

Autoři se například zamýšlejí nad tím, které klíčové faktory se díky hře u dětí **rozvíjí** (zábava, svoboda, socializace, fyzická aktivita, emoční rovnováha, sebepoznání a další) a které dovednosti se děti v procesu hry **učí** (být svobodný, být vtipný, odhadovat riziko, zkoušet hranice, učit se mít věci pod kontrolou, prozkou-

mávat neznámé, experimentovat, navazovat přátelství, spolupracovat, užívat si samotu a mnoho dalších).

Zajímavé je rovněž dělení her. Mezi hry patří například rolová hra, kreativní, symbolická, socio-dramatická, imaginární, komunikační hra nebo třeba hra bojová, kterou **máme tendenci u předškolních dětí spíše zakazovat nebo omezovat**, a přitom má v životě dítěte rovněž velký význam a své opodstatnění.

Od teorie evoluce přecházejí autoři k pojednání o hře ve složitých časech naší historie, jež vypovídá o neblahém vlivu absence hry na vývoj dětského mozku, psychiky a fyzické stránky. Zároveň se děti v obtížných časech prostřed-



a schopnostem), tím více budou samostatnější i zodpovědnější.

Významnou roli při hře hraje rovněž materiál, přičemž platí – čím jednodušší/volnější, tím lépe. Stačí s dětmi **vyrazit do přírody**, kde mají unikátní prostor ke hře a zároveň zde naleznou spoustu rozmanitého přírodního materiálu ke svobodnému hraní. Text knihy a především fotografie nabízejí velkou inspiraci, jak dětem obohatit venkovní prostředí zdánlivě jednoduchými předměty a jakým způsobem využít dané přírodní prostředí pro herní aktivity.

Nechybí zde ani zamyšlení nad tím, kdy dětem pomoci rozehrát hru nebo do ní vstoupit a kdy to vše **raději nechat jen na dětech**, popřípadě kdy a jakým způsobem řešit herní konflikty dětí. Diversita herních potřeb dětí, jejich projevů a reakcí je výzvou pro ně samotné a současně podporuje různorodost her.

Inspirace – co startuje hraní

Poslední část knihy představuje více než 500 nápadů pro svobodnou hru. Prostřednictvím barevných autentických fotografií a popisků se pedagožky mohou seznámit s hraním s kalužemi, sněhem, ledem a vodou, vynalézavostí dětí pro vlastní výrobu různých houpáček, napětí ve hře přináší dětem tma, bojové hry

nictvím i té nejjednodušší hry ve skromných herních podmínkách do jisté míry **vypořádávaly s těžkostmi života**.

Nedostatkem kvalitních her mohou být však ohroženy i děti v dnešní době, například velkým (často neopodstatněným) strachem dospělých o bezpečí dětí, potlačením her ve školách, nepochopením skutečných herních potřeb dětí a podobně, což má (nejen) pro dětskou psychickou odolnost a pohodu dětí neblahé důsledky.

Hrou dítě vyjadřuje samo sebe a svobodná hra je jedním z mála míst, kde mohou mít děti kontrolu nad svým životem.

Je třeba hru dětí podporovat nejen v naší zemi, ale celosvětově.

Principy – co potřebuje svobodná hra

Ve druhé části knihy se autoři zabývají principy hry a tím, co je potřeba pro svobodnou hru.

Děti potřebují především čas a prostor pro své vlastní svobodné hraní. I v mateřské škole je možné využít potenciál svobodného hraní k regeneraci a učení. Není třeba připravovat herní plány, děti si je vymyslí samy a **hry probíhají v jejich režii**. Děti ke hře dokáží využít každý prostor a čím více rizik ve hře budou překonávat (úměrně svému věku

JUSTINA DANIŠOVÁ

Původně je sice učitelkou geologie a biologie, ale víc než kameny teď řeší publikace pro děti, metodiky pro učitele a lektoruje semináře pro rodiče, pedagogy a další průvodce dětí. Pracuje také ve vzdělávacím centru TEREZA a tvoří tu aktivity pro weby ucimesevenku.cz a jdeteven.cz.

Doma si s dětmi víc hraje než se učí a po nocích píše o hrách na svobodnahra.cz.

Výčet kapitol knihy Svobodná hra

Kapitoly z první části knihy:

- Co je to hra
- Zrození hry v příběhu evoluce
- Dětství a hra v proměnách dějin
- Hra v dětských časech
- Život bez hry
- Současná herní deprivace
- Hra jako lék a příležitost
- Budoucnost svobodné hry

Druhá část knihy obsahuje tři podkapitoly:

- Připravujeme prostředí pro hru
- Podporujeme hru
- Respektujeme různorodost

Ve třetí části knihy jsou zahrnuta následující témata:

- Fyzická odolnost – pohyb, výzvy a práce s rizikem
- Emoční rovnováha a radost ze života
- Plánování, kreativita a řešení problémů
- Spolupráce, citlivost a empatie
- Nové výzvy a potrava pro myšlení
- Seberealizace a moc nad svým vlastním životem



Zajímavé odkazy:

- Web o svobodném hraní: svobodnahra.cz
- Ochutnávka z knihy: svobodnahra.cz/kniha
- Inspirace do hry: svobodnahra.cz/praxe

kupodivu rozvíjejí u dětí kromě jiného také citlivost. Velmi kreativní materiál ke hře je bláto, proutí, kameny, listy a další přírodní materiál.

Děti se zpravidla rády pouští do činností, které dělají dospělí. Společná práce **v kruhu rodiny** přináší dětem společné zážitky v rámci společného času tráveného s rodinou. Děti mohou například pomáhat při sklizni úrody, společně s rodiči nebo prarodiči upravovat zahradu a podobně. Děti mají rády nové výzvy, posouvají je v jejich myšlení, rozvíjejí jejich představivost a fantazii – například při stavbě bunkrů nebo různých přístřešků.

Aby se děti naučily dělat správná rozhodnutí, **musíme jim dopřát skutečně je dělat**, ne dávat jim pokyny a řídit je, ale být jejich průvodci při hře. Ve hře si děti vyzkouší dopady svého rozhodnutí na sebe i na kamarády, tím se učí vlastní zodpovědnosti. Zvažují rizika, odhadují své síly a možnosti a posouvají své hranice.

Kniha Svobodná hra

Kniha Svobodná hra je ucelenou, propracovanou a velmi erudovanou publikací, ve které autoři nabízejí spoustu nápadů pro hru dětí. V textu nechybí teoretické a historické pojednání o vývoji a významu hry, což dodává na celistvosti obsahu publikace. Kniha je doplněna **spoustou kvalitních fotografií** souvisejících s jejím obsahem a dokreslujících nápady v dětské hře. Autoři Justina a Petr při psaní knihy vycházeli kromě odborných znalostí a publikací především **z vlastních zkušeností** při výchově svých čtyř dětí. Knihu velmi doporučuji nejen pedagogům mateřských a základních škol, ale také rodičům a všem dalším vychovatelům dětí.

Velkou inspirací (nejen) pro pedagogy mohou být rovněž **semináře na téma svobodná hra**, které Justina Danišová realizuje. Jsou studnicí herních nápadů a vedou k zamyšlení a porozumění podstaty svobodné hry. ■

Autorka je ředitelkou MŠ Slunečnice v Maršovicích a lektorkou DVPP.